

שמע הדף היומי

עם הרב אברהם משה הלוי רוט

להערות והוספות: a0527652027@gmail.com

שיעורי "טעימות" מיועדים ללומדי הדף היומי המבקשים להעשיר את הלימוד עם "נושא מעניין לקחת הביתה". הם כוללים נושאים לדיון, פולמוסים, חיזוקים, לקחים, קושיות, הקשרים לפרשת השבוע והמועדים, ועוד ועוד. מטרת השיעורים לעודד שיח תורני גם לאחר שהלימוד הסתיים. בבית או בעבודה, עם האשה או הילדים, בשבתך בביתך ובלכתך בדרך.

השיעורים נמסרים באולפני "קול הלשון" וניתן לצפות בהם באתר, או להקשיב בטלפון 03-6171111 ולהקיש ברצף (משמאל לימין): # 41670658 *

לתגובות והערות, ולקבלת הגליון בקביעות: a0527652027@gmail.com
הפקת הגליונות כרוכה בהוצאת משאבים רבים של עריכה וגרפיקה, ניתן להשתתף בעלויות ובזכויות!

בנו אהובו של העשיר הגדול, אשר לו הכסף ולו הזהב, אשר אוהבו ומשגיח עליו ומביאו אל המצב הטוב ביותר עבורו, ואינו חוסך עליו שום כסף לצורך זה. אלא מאי? שהוא הטיל עלינו מצות צדקה, "כדי שניצול אנו בהן מדינה של גהינום" כמו שאמר רבי מאיר במסכת בבא בתרא. אם כן, כל עוד הוא מוטל עלינו – אנו צריכים להחשיבו כ"עני" הזקוק לנו, אבל כל מה שמחוץ לגבולות חיוב צדקה, אין לנו מה לדאוג על זה, הרי הוא בנו אהובו של העשיר הגדול, שמרחם עליו ודואג לו פי כמה וכמה מהרחמים שלנו.

פולמוס | האם עלינו לפתור את "בעיית העוני"

יש עסקנים יקרים שביקשו לפתור את בעיית העוני בכל מיני המצאות, כגון ביטוח ערבות הדדי, שכל אחד באופן אוטומטי מבוטח על כל צרה שלא תבוא, וכדומה.

יש מחכמי ישראל שהסתייגו מכך: הרי הקב"ה ברא את המציאות הזאת של "לא יחדל אביון מקרב הארץ" לטובתנו ותיקון נפשנו, וכי אנו מבקשים להתחכם ולתקן את מעשיו במה שלא הטיל עלינו? הרי כל מה שמעבר מיכולתנו – אל לנו לדאוג, הקב"ה אוהב אותם יותר מאתנו והוא יודע יותר טוב מאתנו איך לעשות לכל אחד את הטובה הכי גדולה, איננו צריכים לעזור לו לתקן את העולם... [כמובן שהדבר מסור לגדולי ישראל, אבל זה היה אחת הטענות של מקצתם כנגד פתרונות ה"ערבים" למיניהם].

העיקר הוא הלקח: מאימתי שהם לא מוטלים עלינו הם אינם "עניים" אלא "עשירים"... יש להם אבא עשיר שדואג להם.

מהדף לפרשה | "כי לא יהיה לו גואל" – והשיגה ידו

בפרשת השבוע החולף קראנו "ואיש כי לא יהיה לו גואל,

לשון הקודש | מה פירוש "ממש"

רש"י ביאר ב' משמעויות ל"דבר שיש בו ממש", א' מלשון הנאה ותועלת, דבר הוואי שאין ממנו שום תועלת. ב' מלשון מוחשיות פיזית, דבר מופשט שאינו מוחש.

בלשון האחרונים, הרבה פעמים משמשת המילה "ממש" כביטוי להדגשת הדבר. החפץ חיים בכלל א' כותב "איסור זה של לשון הרע הוא בין אם הוא מספר עליו בפיו ממש או שהוא כותב עליו דבר זה במכתבו". נכדו הגר"ה זקס צ"ל מעיר בגליונותיו "צ"ע מהו בפיו שאינו ממש". אך נראה שהחפץ חיים רגיל מאד להשתמש במילה "ממש" כמילת לוי מדגישה. (כעין טאקע באידיש).

וורט | עני שאינו מוטל עליך, הוא בעצם עשיר

הגמרא שואלת מדוע חלה שבועה "שאתן לפלוני" אם הוא עני, הרי זה נשבע לקיים את המצווה, ולכן מעמידה את המשנה כשאותו פלוני הוא עשיר.

הרשב"א שואל הרי יש מקרים שאינו חייב לתת לעני, כגון שכבר הוציא מספיק מממונו למצות צדקה או שהעני לא ביקש ממנו כלל, או שאותו עני אינו מתגורר עמו אלא גר בארץ רחוקה, שאינו חייב לצאת למדי בשביל לתת צדקה, או שכבר הביאו לו כדי מחיתתו ואינו חייב להעשירו. משיב הרשב"א שכל זה בכלל תשובת הגמרא "בעשיר".

וצריך להבין, מדוע עני שמתגורר רחוק ממנו נכלל במילה "עשיר".

ונראה שנרמז כאן שבעצם כל עני הוא עשיר גדול, הרי הוא

אותנו האם לתת הצדקה לראובן או לשמעון, אין לנו בזה שום מעלה ועדיפות לתת לראובן, ואם כן מדוע אינו יכול להישבע שראובן הוא יהיה העני שיתן לו את הצדקה.

שאלה דומה יש לשאול על הגמרא בנדרים ח,א שמביאה מימרא "האומר 'אשנה פרק זה' נדר גדול נדר לאלקי ישראל", ושואלת הרי הוא מושבע ועומד מהר סיני. וצריך להבין, וכי הוא מושבע ללמוד דוקא פרק זה ולא פרק אחר? הרי בלאו הכי אינו יכול ללמוד כל הפרקים בבת אחת, ואם כן, כאשר הוא נשבע אשנה פרק זה הרי הוא מחייב את עצמו בפרק זה המסויים.

ובאמת השאלה היא גם על עיקר המימרא ש"נדר גדול נדר", הרי לא מדובר שם שהוא נשבע אלא שהוא נודר נדרי מצוה. נדר זה על הגברא שייך רק בדברי מצווה, כמו מנהג טוב או צדקה וכדומה. והנה כאן הוא נדר לשנות פרק פלוני, וכי יש איזה מעלה או מנהג טוב שילמד דווקא פרק פלוני?

יתירה מכך, לפעמים לימוד אותו פרק יש בו איזה חסרון, כגון שבבית המדרש לומדים באותה תקופה מסכת אחרת, ומכל מקום אם אמר "אשנה פרק זה" חייב לקיים נדרו. מדוע?

הגע עצמך, אילו הוא היה אומר "אטול לולב זה" האם הוא יהיה חייב ליטול דוקא את הלולב הזה ולא אחר? ברור שלא! הרי המצוה היא ליטול לולב, אין שום מצוה איזה לולב ליטול, ממילא אין כאן שום "נדרי מצוה". (הרי לא מדובר שהוא "נשבע" אלא החליט לעשות, החלטה מחייבת רק בדבר-מצוה). אז למה הוא חייב ללמוד דוקא את הפרק הזה? וכי יש מצוה על הפרק המסויים הזה? המצוה היא ללמוד תורה!

למדנות | כל עני ועני הוא "מחייב" בפני עצמו למצוות צדקה

אני חושב שכתוב כאן שבעצם אדם חייב לתת צדקה לכל עני ועני מישראל, אלא שמכיון שאין בידו ממון רב כל כך ממילא אם הוא נותן לפלוני - נפטר מאלמוני. אבל כל עוד שאינו נותן לפלוני שוב הוא חייב גם על כך שלא נתן לאלמוני, ויתבעו אותו על כל העניים שבעירו למה לא סייע להם, וכשיטען "אין לי כל כך הרבה כסף" יאמרו לו: אין צורך בכל כך הרבה כסף בשביל עני פלוני, וגם לא בשביל עני אלמוני, כל אחד ואחד יש חיוב לתת לו מעט צדקה, וכל חיוב וחייב בפני עצמו היית יכול לקיים, והרי לא נפטרת מהם על ידי שהוצאת הממון לאיזה עני, וממילא אתה חייב על כל עני ועני. תחשבו על זה.

כך זה גם בלימוד התורה: המצוה איננה ללמוד סך שעות מסויים, או כמות מסויימת של דפים, וכדומה. אלא המצוה היא ללמוד כל חלק וחלק בתורה. אלא שאי אפשר בכל רגע ללמוד את כל התורה, ולכן האדם יכול לבחור איזו מצוה הוא רוצה לקיים. אבל כל עוד הוא לא לומד משהו אחר, הרי הוא נתבע על כל חלק וחלק מן התורה, למה לא למד דף פלוני

והשיגה ידו ומצא כדי גאולתו גו". יש כאלו שדרשו את הפסוק כך "כאשר לא יהיה לו גואל – והשיגה ידו ומצא כדי גאולתו", דווקא העני שאין לו על מי להישען וצועק "מאין יבוא עזרי", הוא אשר נשען לגמרי על הקב"ה "עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ", והוא זוכה לראות את ישועתו "והשיגה ידו ומצא כדי גאולתו".

אבל לפי דברינו אפשר לפרש זאת גם כך: **אם אין לו גואל, הרי שוב אין כאן קיום תכלית העניים בשביל לזכות את ישראל, וממילא הקב"ה ידאג לו, והשיגה ידו ומצא כדי גאולתו.**

דין | האם שבועה חלה על מצווה קיומית

רבינו הנצי"ב במרומי שדה כאן משיב על שאלת הראשונים הנ"ל, דאע"פ שיש הרבה אופנים שהאדם פטור מלתת צדקה לעני, מכל מקום בכל האופנים אם הוא יתאמץ ליתן לפנים משורת הדין, הוא מקיים בזה מצוות צדקה.

ומביא הנצי"ב ראייה מדברי רש"י בעמוד ב' (בגירסה שלפנינו) שהנשבע "אדע לך עדות" נחשב נשבע על דבר מצווה, וכבר תמיהו איזו מצוה היא לדעת עדות לחבירו, לומד מזה הנצי"ב שאף שאין חיוב להביט על ענייני חבירו כדי שיוכל להעיד ולהציל העשוק, אבל אם עושה כן לשם מצווה מקיים בזה מצוות השבת אבידה – ולכן נחשבת שבועה כזו לשבועה לקיים מצווה!

[יש שכאלו שהקפידו לקחת עצמם תמיד חבילת טישו, שמא מישוהו יזדקק לזה ויהיה להם לתת לו. והנה, מדברי הנצי"ב אנו רואים שיש בזה מעלה ומצווה].

ויש לעיין הרי הטעם ששבועה לא חלה לקיים את המצווה, זה משום שאינו ב"לאו והן", כי אינו יכול להשבע שלא לקיים את המצווה. אבל לגבי מצווה קיומית לכאורה הוא יכול להישבע לא לקיימה, שהרי אינו מחייב לזה.

וכנראה סובר הנצי"ב דאף שאינו חייב לנהוג כן בפועל, מכל מקום אי אפשר לו לאסור על עצמו לעשות מצוות, כי זה היפך כל ציווי התורה לבקש להוסיף ולהדר ולהתחסד עם קונו, וא"כ עצם המצב ש"אסור לו להוסיף יותר מחיובו" הוא עצמו נגד ציווי התורה.

קושיה | וכי יש מצווה לתת לעני פלוני דווקא?

יש כאן קושיה גדולה, הרי אף שהוא חייב לתת צדקה, מכל מקום אינו חייב לתת צדקה דווקא לעני זה ולא לחבירו, וזה אינו אפילו מעלה ומצווה קיומית, דהיינו אם יבוא לשאול

זה מה שראינו בסוגיית הגמרא בנדרים: יש חיוב בפני עצמו על כל פרק ופרק, כל חלק וחלק. אין זה חלקים של מצוה אחת אחידה, שאז אין משמעות באיזה חלק תתחיל. אלא לכל פרק יש ריח משלו, **הוא עולם בפני עצמו, זאת מצוה בפני עצמה**. אני מסביר את עצמי טוב?

לכן, העצה של החזון איש היא מיוחדת מאד. כל פעם שאתה מתחיל נושא חדש, אתה בעצם מתחיל עולם קסום אחר. ריח אחר. אווירה אחרת. אתה נסחף לתוכו, עד שקצת "כבד" לך, ואז - - - פותח דלת נוספת ונכנס לעוד עולם קסום!...

מהדף היומי | עצה ל"סדר ליל שבועות" הארוך

יש כאלו שמתקשים ללמוד כל ליל שבועות. אצלנו בקהילת "ראש הגבעה", ייסדנו "מרתון" של עשרה שיעורים על עשרת הדברות. כל שיעור נמשך 20-15 דקות. כל שיעור ממגיד שיעור אחר, בסגנון אחר, על דיבור אחר. בין שיעור לשיעור משוררים מעט שירי געגוע לתורה. והופ... השחר עומד לעלות, כנסת ישראל מיטהרת לבעלה, והתורה יורדת לעולם!

אתה מוזמן להצטרף, אם אתה מתגורר בסביבה. ואם לא – אתה יכול לעשות את זה לעצמך. תפתח ספר "מנחת חינוך", ותעיין על כל דיבור 15 שעה, תציין בטעמי המצוה, בגדרה, בחקירות המתקוות של המנחת חינוך, ו... תעבור לדיבור הבא... לא תשים לב שהלילה חולף...

התבוננות | האם מותר לכנות "נביא" את מי שאיננו כזה?

מי שלומד את הדף עם תוספות, פוגש בדף שלנו שם מפתיע של אחד מבני התוספות **"הקשה ה"ר עזרא הנביא"**.

לא מזמן פגשנו בתוספות את ה"משיח", שהוא ראשי תיבות של "מורי שיחיה", והנה כעת אנו פוגשים נביא!... מה הכוונה?

אותו ה"ר עזרא הנביא, היה מגירונא, תלמידו של רבי יצחק סגי נהור בן הראב"ד הראשון, אשר קיבל תורת הקבלה מפי אליהו זכור לטוב. הוא היה אחד מרבותיו של הרמב"ן – אשר גם התגורר בגירונא – ומסר לו את תורת הקבלה. כפי הנראה התואר "נביא" ניתן לו ע"ש ייחודיו והשגותיו השמימיות.

מצאנו עוד שני ראשונים שהיו מכונים הנביא, הלא הם רבי זכריה הנביא ורבי שמואל הנביא.

והנה, בספר תולדות אדם (ח"א פ"ו) מסופר: אל רבי זלמן מוילנא אחיו של רבי חיים מוולוז'ין בא יום אחד רב ספרדי מפורסם מארצות המזרח להתפלפל עמו בדברי תורה

ולמה לא למד דף אלמוני, ואין הדברים סותרים אין תובעים ממנו את כל התורה, כי כל חלק וחלק הוא חיוב בפני עצמו. מבינים מה אני רוצה לומר?

לפי זה מובן היטב שיש כאן "נדרי מצוה" כאשר מקבל על עצמו פרק זה, וכן יש כאן "שבועה לקיים מצוה" כאשר מקבל על עצמו ליתן צדקה לעני פלוני, שהרי כל עני ועני וכל פרק ופרק הינם מצוות בפני עצמן.

שוב ראיתי כדברים הללו בספר **חידושי רבי ראובן** למסכת נדרים, ואמרתי שישו בני מעי שישו.

דרכי הלימוד | לטעום מחלקי תורה שונים ומגוונים

מסופר שבחור אחד התקשה ללמוד ברצף. **החזון איש** הציע לו להחליף נושאים: ללמוד קצת חומש, קצת הלכה, קצת נביא, קצת גמרא, קצת מוסר.

מה עומק העצה הזאת?

חז"ל אומרים בשבת פחא, שבכל דיבור שאמר הקב"ה התמלא העולם כולו ריח של בשמים. שואלת הגמרא אם העולם כולו היה מלא מהריח של הדבור הראשון – אין נכנס הריח של הדבור השני? משיבה הגמרא שהקב"ה הוציא רוח מאצורותיו שהעביר את הריח הראשון, כדי שיהיה מקום לריח הבא למלא את העולם.

שמעתי **מהמשגיח רבינו דן סגל שליט"א** ששאל: לשם מה היה חשוב כל כך "להחליף" ריח? אם יש צורך משום מה שיהיה ריח של בשמים, למה אי אפשר להשתמש בריח שנשאר מהדבור הראשון?

[הוא השיב בסגנון למדני שה"חפצא" של דבר ה', זה דבר נעים ומבושם ומתוק. "חכו ממתקים וכולו מחמדים" "זה" דודי ו"זה" רעי", כלומר, שהחפצא של הקב"ה זה מתיקות וחמידות, "זה דודי". ממילא לא יתכן שיגיע דיבור לעולם בלי שיבוא עמו הריח הנעים שלו, זה חלק מה"חפצא" שלו. זה לא צורך שיהיה ריח בעולם, אדרבה, זה יכול להפריע לריכוז... אבל זה חלק מהמציאות שלו, ולכן גם אם יש כבר ריח בעולם, זה לא פותר את הבעיה. חייבים לשלוח רוח שתעביר את הריח הקודם ותאפשר לדיבור השני עם הריח שלו להופיע בעולם...]

אני חושב שחז"ל למדו אותנו כאן **שלכל חלק בתורה יש "ריח" משלו**. יש ריח של קדשים וריח של נזיקין, ריח של ספר משלי, וריח של ספר תהלים... כל חלק וחלק עם ריח בפני עצמו... אי אפשר להשאיר את הריח של הסוגיא הקודמת, כאשר אתה בסוגיא של "מיטב" אתה "מסניף" את הריח של מיטב... מעין עולם הבא!... וכאשר אתה בסוגיא של "בור" זה ריח אחר לגמרי... א'מחיה!

ושלשה דברים הגיה **כמפי נבואה** בשעת פטירתו.

והנה, הרמב"ן פירש שאיסורי ניחוש וידיעת העתידות שאסרה התורה אינם משום שהם תועבה, שאין זו תועבה אלא חכמה, אלא משום "אתה לא כן נתן לך ה' אלקיך, נביא מקרבך יקים לך וגו'". והפלא הוא שהרמב"ן עצמו לא נחית לבאר מדוע בזמן הזה שאין לנו נביאים עדיין אסורים איסורי הניחוש.

אמנם, כאשר אנו רואים בתוספות בדף שלנו, שאחד מרבותיו של הרמב"ן היה נקרא בפי כל "ה"ר עזרא הנביא", כנראה משום רוח הקודש שהתגלה בבית מדרשו, וכפי שכתב הוא עצמו בחידושו לב"ב יב,א על מה שאמרו שניטלה הנבואה מן הנביאים ונתנה לחכמים "הכי קאמר אף על פי שנטלה נבואת הנביאים שהוא המראה והחזון, **נבואת החכמים שהיא בדרך החכמה לא נטלה, אלא יודעים האמת ברוח הקדש שבקרבם**". הרי שהכיר הרמב"ן נבואת חכמים שיודעים האמת ברוח הקדש בקרבם, ואם כן לא היה צריך לפרש מדוע עדיין אסורים לנו הניחושים, אחרי שהעביר הקב"ה את הנבואה אל החכמים, וכל הרוצה ידרוש את ה' מהם.

(החיד"א?). משכנס אמר אל רבי זלמן, שמעתי עליך שאתה בקי גדול בכל ספרי הרמב"ם וזה כבר זמן רב שרוצה אני לבוא אליך אבל השם יתברך מנעני כל הזמן. (כוונתו כי מן השמים עכבוהו כביכול מחמת המזג אויר הקר שהיה באותה תקופה).

הפסיקו רבי זלמן, חס ושלום, אסור לו ליהודי שיהא דובר כך. על דברי הרמב"ם בהל' עכו"ם פ"ה ה"ח "אחד המתנבא מה שלא שמע במראה הנבואה וכו' הרי זה נביא שקר". נאמר בהגהות מימוניות "יזהר אדם שלא יאמר הקדוש ברוך הוא אמר לי כך ראיתי בני אדם אומרים כך ואין מרגישים שעוון הדבר. וכן גם אומר מהרש"ל והוא מסיים וכותב "וגם אני הגבר ראיתי המכשלה הזאת על כן כתבתי פה". ועתה התבונן על דבריו אשר אצלך נחשבו לצחות הלשון אך באמת הם אסורים, ויש בהם משום עוון "נביא שקר". שמע החכם הזה את דברי ר' זלמלע נפל על צוארו ויחבקהו. עכ"ל.

ויש לדון לפי דבריו, האם כאשר מכנים "נביא" מי שאינו נביא – אין בזה משום מתנבא מה שלא שמע במראה הנבואה.

ויש לציין גם לגבי התוספות במנחות קט, ב "**ורבינו קלונימוס אביו של רבי משולם** הגיה כלשון שני בשעת פטירתו...